

**HOTUBA YA WAZIRI WA MAENDELEO YA JAMII, JINSIA,
WANAWAKE NA MAKUNDI MAALUM, MHE. DKT. DOROTHY
GWAJIMA (MB), KUHUSU MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI
YA FEDHA KWA MWAKA 2022/23, TAREHE 30.05.2022.**

UTANGULIZI

1. **Mheshimiwa Spika**, kufuatia taarifa iliyowasilishwa na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Huduma na Maendeleo ya Jamii ndani ya Bunge lako Tukufu, ambayo imechambua Bajeti ya Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wanawake na Makundi Maalum, ninaomba kutoa hoja kwamba, sasa Bunge lako likubali kupokea na kujadili **Taarifa ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti** ya Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wanawake na Makundi Maalum (Fungu 53) kwa mwaka 2021/22 na **Vipaumbele vya Wizara kwa mwaka 2022/23**. Aidha, naomba Bunge lako Tukufu likubali kupitisha **Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Kawaida pamoja na Miradi ya Maendeleo** ya Wizara kwa mwaka 2022/23.

2. **Mheshimiwa Spika**, namshukuru Mungu kunijalia kusimama mbele ya Bunge lako Tukufu kuwasilisha Hotuba yangu. Namshukuru sana **Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan**, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa uongozi wake mahiri katika kuimarisha utoaji wa huduma za ustawi na maendeleo ya jamii. Kipekee ninamshukuru kwa kuunda Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wanawake na Makundi Maalum na kuiteua kuiongoza. Natambua matarajio ya Mheshimiwa Rais ni kuona hali ya usawa wa kijinsia inaimarika na utoaji wa huduma za maendeleo na ustawi wa jamii unafanyika kwa kasi na ufanisi. Ninamuahidi nitaendelea kutimiza majukumu yangu kwa bidii ili kuhakikisha matarajio yake yanafikiwa. Aidha, nampongeza kwa kuendelea kuiongoza nchi yetu kwa ufanisi mkubwa ambapo, Sote tumeendelea kushuhudia mafanikio mengi chini ya uongozi wake.

3. **Mheshimiwa Spika**, napenda pia kumshukuru **Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango**, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa jitihada zake katika kuboresha huduma za maendeleo na ustawi wa jamii, kuhimiza usawa wa jinsia, uwezesaji wa wanawake

kiuchumi na kuzingatia haki za mtoto katika jamii. Wizara yangu itaendelea kutekeleza kikamilifu maelekezo na mikakati inayotolewa na Ofisi yake.

4. **Mheshimiwa Spika**, nitumie fursa hii kumshukuru **Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb)**, Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa uongozi na maelekezo yake kwa wizara yangu ulioweza kuleta tija na ufanisi na kuimarisha huduma za Maendeleo na Ustawi ya Jamii. Aidha, ninampongeza kwa Hotuba yake kwenye Bunge lako Tukufu tarehe 6 Aprili, 2022 ambayo imetoa mwelekeo wa majukumu yatakayotekelezwa na Serikali katika mwaka 2022/23.

5. **Mheshimiwa Spika**, ninapenda kukupongeza wewe binafsi kwa kuaminiwa na Waheshimiwa Wabunge na kuchaguliwa kwa kishindo kuwa Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Aidha, ninampongeza **Mheshimiwa Mussa Azzan Zungu (Mb)** kwa kuchaguliwa kuwa Naibu Spika. Ni imani yangu kuwa mtatekeleza majukumu yenu kwa weledi na ufanisi mkubwa. Vilevile, nawapongeza sana Wenyeviti wa Bunge kwa kuendelea kusimamia vyema mijadala mbalimbali.

6. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, nitumie fursa hii kuwapongeza **Mheshimiwa Emmanuel Lekishon Shangai** kwa kuchaguliwa kuwa Mbunge wa Jimbo la Ngorongoro na **Mheshimiwa Shamsi Vuai Nahodha** kwa kuteuliwa kuwa Mbunge wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Naamini kuwa Bunge lako Tukufu litaendelea kushirikiana nao ili waweze kutekeleza majukumu yao kikamilifu.

7. **Mheshimiwa Spika**, ninapenda kuwashukuru Mawaziri wenzangu kwa ushirikiano wanaonipatia. Wizara itaendelea kushirikiana nao na kuhakikisha tunatimiza dhamira ya **Rais wetu** katika kusukuma Maendeleo na Ustawi wa Jamii. Kipekee ninapenda kuishukuru Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Huduma na Maendeleo ya Jamii, chini ya Mwenyekiti **Mheshimiwa Stanslaus Haroon Nyongo (Mb)** na Makamu wake, **Mheshimiwa Aloyce John Kamamba (Mb)** kwa ushauri na maelekezo waliyoyatoa wakati wa maandalizi ya Bajeti hii. Aidha, ninawashukuru Waheshimiwa Wabunge wote kwa ushirikiano mzuri

wanaotupatia. Tutaendelea kuzingatia ushauri wao na kuwapa ushirikiano daima.

8. **Mheshimiwa Spika**, natoa pole kwako, Bunge lako Tukufu na wananchi wote kwa vifo vya wapendwa wetu **Mheshimiwa Elias John Kwandikwa**, aliyekuwa Waziri wa Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa na Mbunge wa Jimbo la Ushetu; **Mheshimiwa William Tate Olenasha**, aliyekuwa Naibu Waziri wa Uwekezaji (Ofisi ya Waziri Mkuu) na Mbunge wa Jimbo la Ngorongoro; **Mheshimiwa Khatibu Said Haji**, aliyekuwa Mbunge wa Jimbo la Konde Zanzibar); na **Mheshimiwa Irene Alex Ndyamkama**, aliyekuwa Mbunge wa Viti Maalum Mkoa wa Rukwa (CCM). Nawapa pole Watanzania wenzetu waliopoteza maisha kutokana na sababu mbalimbali ikiwemo ukatili. Mwenyezi Mungu azilaze roho za marehemu mahala pema peponi. Amina.

9. **Mheshimiwa Spika**, baada ya kutoa maelezo ya awali, sasa naomba kutoa maelezo kuhusu utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Wizara kwa mwaka 2021/22, Mpango na Makadirio ya Mapato na Matumizi pamoja na Maombi ya Fedha kwa ajili ya kutekeleza Vipaumbele vya Wizara kwa mwaka 2022/23.

10. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2021/22, Wizara ilipanga kutekeleza Vipaumbele 15 ili kuboresha utoaji wa huduma za maendeleo na ustawi wa jamii kama ifuatavyo: -

- (i) Kukuza ari ya jamii, uzalendo na kujenga moyo wa kujitolea katika kujiletea maendeleo ya kijamii na kiuchumi kwa kutumia nguvukazi na rasilimali zinazowazunguka;
- (ii) Kutekeleza dhana ya uanagenzi, ubunifu na ushirikishwaji jamii kwenye Taasisi na Vyuo ili kuzalisha wanafunzi wanaoajirika na kujiajiri na kuwa chachu ya maendeleo;
- (iii) Kuratibu uwezeshaji wa wanawake kiuchumi na uingizaji wa masuala ya jinsia katika Sheria, Sera, Mipango, Mikakati, Programu na Bajeti;
- (iv) Kuendelea kuimarisha huduma za ustawi wa jamii na haki kwa familia na watoto ikiwemo malezi ya kambo na kuasili, watu/walezi wa kuaminika, malezi, makuzi na maendeleo ya awali ya watoto, ulinzi na usalama kwa watoto dhidi ya vitendo vya ukatili pamoja na huduma za utengemao katika familia kwa watoto wanaoishi na kufanya kazi mitaani;

- (v) Kuimarisha huduma za usuluhishi wa migogoro ya ndoa na familia, Msaada wa Kisaikolojia na Kijamii kwa familia, jamii na makundi mbalimbali wakiwemo wazee, watoto walio katika mazingira hatarishi pamoja na manusura wa ukatili na majanga mbalimbali;
- (vi) Kuimarisha ufuatiliaji na uratibu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ili yaweze kutoa mchango chanya katika ujenzi wa Taifa;
- (vii) Kuendelea kuratibu kampeni mbalimbali za kutokomeza ukatili dhidi ya wanawake na watoto;
- (viii) Kuboresha mazingira ya kujifunzia na kufundishia katika Taasisi ya Ustawi wa Jamii, Taasisi ya Maendeleo ya Jamii Tengeru na Vyuho vya Maendeleo ya Jamii ili kutoa mafunzo yanayokidhi mahitaji ya soko;
- (ix) Kusimamia, kufuatilia na kuimarisha uanzishaji na uendelezaji wa Vituo vya Kulelea Watoto Wadogo na Vituo vya Kijamii vya Malezi, Makuzi na Maendeleo ya Awali ya Mtoto katika ngazi ya jamii ili kuboresha malezi na makuzi ya kila mtoto;
- (x) Kuendelea kuimarisha utoaji wa huduma za msingi katika Vituo vya Ustawi wa Jamii ikiwemo Makazi ya Wazee na Watu wenye Ulemavu, Mahabusu za Watoto, Makao ya Watoto na Shule ya Maadilisho;
- (xi) Kuimarisha mifumo ya kusimamia, kufuatilia na kutathmini viwango vya huduma za ustawi wa jamii zinazotolewa nchini;
- (xii) Kuanzisha na kuimarisha utendaji wa Mabaraza ya Watoto na Dawati la Ulinzi la Watoto Shuleni;
- (xiii) Kuendelea kuratibu uundwaji wa Kamati za Ulinzi wa Wanawake na Watoto pamoja na kuzijengea uwezo;
- (xiv) Kuratibu uanzishwaji wa vikundi vya malezi katika ngazi ya jamii; na
- (xv) Kuhamasisha ushiriki wa wanawake katika ngazi za uongozi na nafasi mbalimbali za maamuzi.

MAKADIRIO YA MAPATO NA BAJETI YA WIZARA KWA MWAKA 2021/22

11. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kwa mwaka 2021/22 ilipanga kukusanya **Shilingi Bilioni 6** ambapo hadi Aprili 2022, imekusanya **Shilingi Bilioni 3.57** sawa na asilimia 59 ya makadirio.

12. **Mheshimiwa Spika**, Wizara iliidhinishiwa na Bunge lako Tukufu **Shilingi Bilioni 45.97** ambapo hadi Aprili 2022 imepokea **Shilingi Bilioni 31.3** sawa na asilimia 68 ya bajeti kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na Miradi ya Maendeleo. **Naipongeza Serikali kupitia Wizara ya Fedha na Mipango kwa kutoa kiasi hicho cha fedha kwa mtiririko mzuri unaowezesha utekelezaji wa majukumu.**

UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA WIZARA KWA MWAKA 2021/22

13. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeimarisha uratibu na usimamizi wa shughuli za wafanyabiashara ndogondogo wajulikanao kama Machinga, kufuatia maelekezo ya **Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan**, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania aliyotoa tarehe 25 Januari 2022 kwamba Serikali sasa imewatambua rasmi Machinga wote nchini kama kundi maalum ambalo litakuwa chini ya Wizara ninayoisimamia. Hivyo, uongozi wa Wizara uliwapokea viongozi wa Shirikisho la Umoja wa Machinga Tanzania (SHIUMA) ngazi ya Taifa. Aidha, kuanzia Februari hadi Aprili 2022, Wizara imejadiliana na viongozi hao na kubaini Shirikisho hilo lilikuwa na changamoto mbalimbali za kiuongozi, usimamizi, kiuchumi, kimfumo (TEHAMA), kutokuwa na usajili, kutokuwa na mahali pa uhakika pa kufanyia kazi na kutokuwa na anwani.

14. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imewezesha usajili wa SHIUMA kwa kushirikiana na Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi na kupatiwa cheti **Namba 21825**, imewajengea uwezo viongozi zaidi ya 800 wa SHIUMA ngazi zote kwa lengo la kuimarisha uongozi bora, kutambua fursa za kifedha, mbinu za ujasiriamali na umuhimu wa utii wa sheria bila shuruti. Aidha, Wizara inaendelea kuimarisha mahusiano ya kiutendaji baina ya viongozi na wanachama wa SHIUMA. Vilevile, Wizara kupitia Taasisi ya Maendeleo ya Jamii Tengeru kwa kushirikiana na Mamlaka ya Serikali Mtandao (eGA) imeanza kutengeneza Mfumo wa Kieletroniki wa utambuzi wa Machinga ujulikanao kama “*Wajasiriamali Connect*” utakaowawezesha kundi hili kupata fursa mbalimbali ikiwemo mikopo nafuu kutoka katika taasisi za fedha.

15. **Mheshimiwa Spika**, kwenye mafunzo ya viongozi wa SHIUMA yaliyofanyika mwezi Mei, 2022 Jijini Dodoma yakiongozwa na Kaulimbiu “Machinga ni Fursa Sahihi ya Kukuza Uchumi wa Nchi Yetu”,

Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania alishiriki kwa njia ya simu ambapo aliahidi kutoa **Shilingi Milioni 10** kwa kila ofisi ya Machinga Mkoa kuanzia mwaka 2022/23 ili kukabiliana na changamoto wanazopata katika uendeshaji wa shughuli zao. Mwelekeo zaidi ni kuandaa Sheria moja ya Machinga pamoja na Mkakati wa Maendeleo hatua ambazo zimeanza kuchukuliwa.

16. **Mheshimiwa Spika**, nawashukuru Wadau mbalimbali ikiwemo Wizara za Kisekta, Wakuu wa Mkoa, Wakuu wa Wilaya, Wakurugenzi wa Halmashauri na Wadau wote kwa namna wanavyoshughulikia suala la ujenzi wa miundombinu na upangaji wa Machinga nchini. Aidha, shukrani kwa viongozi wa SHIUMA kwa kuendelea kushirikiana na Wizara kuhakikisha changamoto za Machinga Nchini zinapatiwa ufumbuzi.

17. **Mheshimiwa Spika**, Wataalam wa Maendeleo ya Jamii wameendelea kuwa chachu ya kutekeleza kampeni mbalimbali za Kitaifa na kuamsha ari ya jamii kuboresha makazi yao kwa kutumia mifumo ya asili ya kusaidiana. Kampeni ya ujenzi wa nyumba kwa gharama nafuu kati ya **Shilingi 7,000,000** hadi **Shilingi 10,000,000** imeendelea ambapo Vyuvo vya Maendeleo ya Jamii Ufundi vya Mabughai na Misungwi vimeendelea kuandaa ramani za makazi na kuzitoa kwa gharama nafuu. Nyumba zilizojengwa zimeongezeka kutoka 751 mwaka 2020/21 hadi 5,002 kufikia Aprili, 2022.

18. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, uhamasishaji umeendelea kwenye utekelezaji wa miradi mingine ya maendeleo, mfano ujenzi wa vyumba vya madarasa 963 na vituo 294 vya kutolea huduma za afya katika Mkoa mbalimbali. Hii inaonesha umuhimu mkubwa wa wataalam wa tasnia ya maendeleo ya jamii kwenye kuhamasisha jamii.

19. **Mheshimiwa Spika**, bado tunakabiliana na changamoto ya uhaba wa Maafisa maendeleo ya jamii ambapo kufikia Aprili 2022, waliopo ni 3,014 kati ya Maafisa 5,296 wanaohitajika hivyo upungufu ni 2,282 sawa na asilimia 43. Mahitaji makubwa zaidi ya wataalam yapo ngazi ya Kata ambapo kuna changamoto nyingi za jamii zinazopaswa kushughulikiwa. Ili kukabiliana na changamoto hii Wizara kwa kushirikiana na Wizara za Kisekta itaratibu kuwezesha ajira kadiri bajeti ya Serikali itakavyoruhusu

kila mwaka. Vilevile, Wizara itaendelea kuratibu Wadau wa Maendeleo yakiwemo Mashirika Yasiyo ya Kiserikali waone umuhimu wa kutenga ajira za Maafisa Maendeleo ya Jamii hususan ngazi ya Kata. Pia, Wizara inatoa wito kwa wote wenye taaluma ya maendeleo ya jamii ambao wamestaafu ila hawajachoka na bado wanao moyo wa uzalendo wasisite kujitokeza.

20. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kwa kushirikiana na wadau imeandaa Mkakati wa Taifa wa Kutokomeza Ukeketaji wa mwaka 2020/21 – 2024/25 kutokomeza ukeketaji ifikapo 2024/25. Mkakati huo utafikia malengo yake iwapo tu jamii kwa ujumla itatoa ushirikiano kwenye kupokea elimu ya athari zitokanazo na ukeketaji na kuchukua hatua stahiki.

21. **Mheshimiwa Spika**, ukeketaji una madhara makubwa kiafya, kisaikolojia na hata kusababisha kuvunjika kwa ndoa na watoto kukosa malezi. Mikoa yenye takwimu za juu za ukeketaji ni pamoja na Manyara (58%); Dodoma (47%); Arusha (41%); Mara (32%); na Singida (31%). Afua za kutokomeza ukeketaji kwenye mikoa hii zimewezesha ngariba 1,800 kuachana na vitendo hivyo kwa kipindi cha 2015/16 hadi kufikia Aprili, 2022. **Natoa wito kwa jamii kuwa ukeketaji siyo dili bali ni ukatili hivyo tubadilishe fikra.**

22. **Mheshimiwa Spika**, katika kukabiliana na aina mpya ya ukatili dhidi ya watoto mitandaoni, Serikali imeunda kikosi kazi cha Taifa cha Ulinzi na Usalama wa Mtoto mtandaoni ili kuhakikisha watoto wanalindwa na pia kuhuisha ajenda ya masuala ya ukatili dhidi ya watoto mtandaoni sambamba na utekelezaji wa Sheria ya Makosa ya Mtandao ya mwaka 2015 na Sheria ya Mtoto Na. 21 ya mwaka 2009. Vilevile, Wizara imeona uhitaji wa kuifanyia marekebisho Sheria ya Mtoto ili iakisi mazingira ya sasa ikiwa ni pamoja na ukatili wa watoto mtandaoni (*online child abuse*). Hivyo, Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali imeshaandaa mapendekezo ya marekebisho ya Sheria hiyo na kuyawasilisha kwa wadau ili watoe maoni ambapo tayari maoni yameanza kupokelewa.

23. **Mheshimiwa Spika**, mwezi Machi 2022, Wizara ilizindua Taarifa ya Utafiti kuhusu Hali ya Ukatili wa Watoto Mtandaoni nchini (*Disrupting Harm Report in Tanzania*). Taarifa hiyo inaeleza tathmini ya

kina ya hali ya ukatili nchini, athari za ukatili, mitazamo ya watoto na mwitikio wa kitaifa wa namna ya kupambana. Matokeo ya utafiti huo yanaonesha kuwa: -

- (i) Asilimia 4 ya watumiaji wa mtandao wenye umri wa miaka 12 – 17 nchini Tanzania ni manusura wa ukatili wa mtandaoni;
- (ii) Watoto wengi hufanyiwa vitendo vya ukatili kupitia mitandao ya kijamii kama vile *WhatsApp, Instagram, Facebook, Tik Tok*;
- (iii) Wanaofanya vitendo vya ukatili ni watu wanaofahamika na watoto wakiwemo ndugu wa karibu na marafiki; na
- (iv) Watoto wanaofanyiwa ukatili hawajui namna na sehemu ya kutoa taarifa ili wapate msaada.

24. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imezindua Programu Jumuishi ya Taifa ya Malezi, Makuzi na Maendeleo ya Awali ya Mtoto (PJT-MMMAM) itakayotekelezwa 2021/22 – 2025/26. Programu hii inalenga kutatua changamoto za ukuaji na maendeleo ya watoto wenye umri wa miaka 0-8 na kuhakikisha watoto wote wapo kwenye mwelekeo sahihi wa kufikia ukuaji timilifu. Programu hii ni muhimu sana kwani inalenga kujenga kizazi kipya imara zaidi chenye afya bora, malezi bora, kilicho mbali na ukatili wa aina zote, chenye uzalendo na mapenzi kwa Taifa letu na akili njema ya kuwezesha maendeleo chanya ya elimu.

25. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kwa kushirikiana na Shirika la Kimataifa la BRAC - Maendeleo imeratibu ujenzi wa Vituo 30 vya mfano vya Kijamii vya programu hii ya MMMAM katika Mikoa ya Dar es Salaam (10) na Dodoma (20) ambapo jumla ya Vituo vya 15 kati ya 30 vimeanza kufanya kazi na jumla ya watoto 883 (Wavulana 426 na Wasichana 457) wamesajiliwa na kupatiwa huduma. Vituo hivi vitatumika kama mfano katika ujenzi wa vituo vingine vitakavyojengwa nchini.

26. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kwa kushirikiana na wadau ilijenga hamasa kwa Waheshimiwa Wabunge ambao kwa hiari yao walianzisha Kikundi cha Wabunge Vinara (*Champions*) wapatao 30 kuwa Mabalizi katika kusukuma Ajenda hii ya MMMAM ndani na nje ya Bunge. Kikundi hicho kinaongozwa na **Mhe. Dkt. Pius Chaya** (Mwenyekiti), **Mhe. Esther Matiko** (Makamu Mwenyekiti) na **Mhe. Justine Nyamoga** (Katibu). Aidha, kikundi hicho kimeandaa Katiba na Mpango Mkakati wa

Miaka Mitatu (3) utakao waongoza katika kutekeleza majukumu yao. Wizara inawapongeza kwa hatua hii na itaendelea kutoa ushirikiano ili malengo yake yatimie.

27. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Wizara kwa kushirikiana na Wadau imeandaa na inatekeleza Ajenda ya Kitaifa ya Kuwekeza katika Afya na Maendeleo kwa Vijana Balehe nchini (2021/22-2024/25) kwa ajili ya kutatua changamoto za upatikanaji wa huduma rafiki za afya na kuondoa vikwazo vya maendeleo na ustawi wa jamii kwa vijana balehe nchini. Uratibu ngazi ya Taifa utakuwa chini ya Ofisi ya Waziri Mkuu (Sera, Bunge na Uratibu) kupitia Kamati Elekezi ya Taifa.

28. **Mheshimiwa Spika**, katika kuweka msingi wa malezi bora ngazi ya familia Wizara pia imeandaa na kusambaza Kitini cha Elimu ya Malezi katika Familia na imetoa elimu ya malezi chanya katika mikoa nane (8) ambapo jumla ya wazazi/walezi 800,000 walifikiwa. Aidha, Wizara imeandaa Ajenda ya Taifa ya Wajibu wa Wazazi na Walezi katika Matunzo ya Watoto na Familia ambapo jumbe mahsusi za kuelimisha wazazi wote wawili kushiriki kikamilifu katika malezi ya watoto zipo katika Mwongozo uliozinduliwa 15 Mei 2022 katika Siku ya Kimataifa ya Familia.

29. **Mheshimiwa Spika**, Mabaraza ya Watoto ni jukwaa linalotumika kuwaelimisha watoto masuala yanayohusu maisha yao ya sasa na baadaye nje ya mfumo rasmi wa elimu ikiwa ni pamoja na uongozi, uadilifu, uzalendo kwa Taifa lao na masuala mengine mtambuka. Mabaraza ya Watoto yameimarisha uwezo wa watoto katika kujitambua, kujiamini, kujieleza na kujilinda dhidi ya ukatili wa aina mbalimbali. Hadi Aprili 2022, jumla ya Mabaraza 2,669 yameanzishwa katika ngazi mbalimbali.

30. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeratibu uandaaji wa Mwongozo wa Dawati la Ulinzi na Usalama wa Mtoto ndani na nje ya shule. Dawati hilo linaundwa na Watoto Vinara wanaochaguliwa na Watoto wenzao na lina lengo la kuwezesha watoto kutoa taarifa za vitendo vya ukatili na kuweza kubainisha viashiria vya ukatili ili wapate huduma stahiki kwa wakati. Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais – TAMISEMI, na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia tumekubaliana kuendelea

kuanzisha Madawati haya kwa kasi kwenye Shule za Msingi na Sekondari kuanzia mwezi Julai, 2022.

31. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kutoa huduma kwa watoto waliokinza na sheria katika Halmashauri zote ambapo kufikia Aprili 2022, jumla ya watoto 2,109 (Me 1,715 na Ke 394) walipatiwa huduma mbalimbali na wengine kuwekwa chini ya uangalizi wa Maafisa Ustawi wa Jamii. Aidha, jumla ya watoto 127 (Me 115 na Ke 12) walifuzu programu za marekebisho ya tabia ikilinganishwa na watoto 82 (Me 77 na Ke 5) kwa mwaka 2020/21. Vilevile, kufikia Aprili 2022, Wizara imetoa huduma kwa watoto 257 (Me 232 na Ke 25) katika Mahabusu za Watoto.

32. **Mheshimiwa Spika**, Wizara pia imeendelea kusimamia huduma ya marekebisho ya tabia kwa watoto waliobainika kufanya makosa ya jinai kupitia Shule ya Maadilisho Irambo Mbeya ambapo, kufikia Aprili 2022, watoto tisa (9) wameunganishwa na familia zao baada ya marekebisho ya tabia. Vilevile, Wizara imefanya ufuatiliaji katika Magereza za watoto ili kusimamia na kuimarisha upatikanaji wa haki kwa watoto wanaokinza na sheria. Ufuatiliaji huu umewezesha watoto 16 kuachiwa huru kutoka Gereza Kuu la Segerea na kuwekwa chini ya uangalizi wa Maafisa Ustawi wa Jamii, Jijini Dar es Salaam. Watoto hao kesi zao zimekamili na baadhi yao wamepewa adhabu. Mtoto mmoja (1) kati yao amepata ufadhili kutoka Kanisa la *Assemblies of God* Dar es Salaam kwa ajili ya kusoma masomo ya uchungaji ambapo ameshajiunga na Chuo cha Uchungaji Mtama, Lindi. **Ninapenda kuwapongeza watumishi kwa kazi kubwa wanayoifanya ya kuhakikisha kwamba watoto waliokinza na sheria wanarejea kuwa na maadili mema na kuwa raia wema. Natoa wito kwa wazazi kuwabaini mapema watoto watukutu na kuwakabidhi kwa Maafisa Ustawi wa Jamii ili wafanyiwe marekebisho ya tabia badala ya kuwakatili na mwisho waliowakatili kuwajibika kisheria.**

33. **Mheshimiwa Spika**, Wizara yangu imeendelea kuratibu huduma kwa watoto wanaoishi katika mazingira hatarishi ambapo jumla ya watoto 218,369 (Me 85,699 na Ke 132,670) walitambuliwa na kupewa huduma mbalimbali. Huduma hizo zimetolewa kwa kushirikiana na Halmashauri na wadau mbalimbali. Sababu kuu ni pamoja na **kuvunjika**

kwa ndoa, malezi hafifu kwa familia, msongo rika kati ya watoto wenyewe na umaskini wa kaya.

34. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Mkuu wa Mkoa wa Dar es Salaam na wadau mbalimbali Machi, 2022 iliandaa hafla ya kihistoria ya chakula cha hisani na kula pamoja na watoto waishio na kufanya kazi mtaani jijini Dar es Salaam kwa lengo la kuonesha upendo wa Serikali, kuwa karibu nao na kupata maoni yao kuelekea ufumbuzi wa kudumu wa changamoto hii sugu. Pia, hafla hiyo ililenga kutambua vipawa na vipaji vyao kupitia burudani, michezo na nyimbo mbalimbali zenye ujumbe mahsusi walizoimba. Kupitia hafla hiyo, Wizara iliunda kikosi kazi chenye wajumbe 10 wakiwemo wawakilishi wa watoto wenyewe kwa lengo la kutoa ushauri wa kitalaam wa namna bora ya kutatua tatizo linalowakabili. Kikosi kazi hicho kipo chini ya Mwenyekiti **Bw. David Mulongo**, Mkurugenzi wa Shirika la SOS Tanzania. Vilevile, namshukuru sana **Mhe. Amos Makalla**, Mkuu wa Mkoa wa Dar es Salaam kwa ushirikiano wa ofisi yake. Uzoefu wa mkoa wa Dar es Salaam utachangia kukabiliana na changamoto ya watoto kama hawa maeneo mengine nchini.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Sheria ya Mtoto Na. 21 ya mwaka 2009 ilifanyiwa urekebu mwaka 2019 imetoa wajibu kwa mzazi na mlezi kumlinda na kumtunza mtoto. Aidha, Sheria hiyo imetoa adhabu kwa mtu yoyote atakayekiuka au kuvunja Sheria. Wizara imejipanga kuongeza kasi ya kuwafikia wazazi wote ambao hawakuwajibika ili hatua za kisheria zichukuliwe hivyo, natoa wito kila mzazi kuhakikisha anatekeleza wajibu wake. Aidha, Wito kwa Kamati za Ulinzi wa Wanawake na Watoto zilizopo ngazi zote hadi vijijini na mitaa chini ya uongozi wa Wakurugenzi wa Halmashauri na Makatibu Tawala wa Mikoa kutekeleza majukumu yao kikamilifu na kuhakikisha wananchi wanajua na kuzitumia kamati hizo. **Natoa wito kwa Mabaraza ya Waheshimiwa Madiwani kuipa uzito ajenda hii ya Ulinzi wa Wanawake na Watoto na kuelekeza taarifa za utekelezaji kuwasilishwa kwenye vikao vyote vya Halmashauri.** Ukatili kwa watoto na wanawake utaisha pale tu ambapo wadau wote ngazi ya Halmashauri wataimiliki ajenda hii kwa upana zaidi.

35. **Mheshimiwa Spika**, huduma za malezi ya kambo na kuasili zimeendelea kutolewa kwa watoto wasio na wazazi, walezi au ndugu.

Katika kipindi cha Julai 2021 hadi Aprili 2022, jumla ya watoto 46 (wavulana 27 na wasichana 19) walipata huduma ya malezi ya kambo na watoto 45 (wavulana 28 na wasichana 17) waliasiliwa. **Natoa rai kwa wananchi wenye mapenzi mema kuwasilisha maombi ya kulea watoto wenye uhitaji wa malezi ya familia.**

36. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imesajili jumla ya Makao ya Watoto 118 yenye jumla ya watoto 1,524 (Me 668 na Ke 856). Idadi hii imewezesha kuwa na jumla ya Makao 301 yaliyosajiliwa nchini yakihudumia jumla ya watoto 11,341 (Me 5,713 na Ke 5,628). Aidha, Wizara imeendelea kusimamia Makao ya Watoto ya Taifa yanayomilikiwa na Serikali yaliyoko Kikombo (Dodoma) yenye uwezo wa kuwahudumia watoto 250 na Kurasini Dar es Salaam yenye uwezo wa kuhudumia watoto 100. Makao ya Taifa Kikombo ni ya mfano kwa ukanda wa Afrika Mashariki. **Ninawapongeza Taasisi ya Abbott Fund Tanzania kwa msaada wao mkubwa wa kifedha na ufundi katika kujenga makao ya Kikombo na ununuzi wa vifaa.**

37. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imetoa leseni za uendeshaji kwa Vituo 362 vya kulelea Watoto Wadogo Mchana (Day Care Centers) vikiwa na jumla ya watoto 9,638 (wavulana 4,083 na wasichana 5,555) wanaopata huduma ya malezi. Idadi hiyo imewezesha kuwa na jumla ya vituo 2,512 vilivyosajiliwa ambavyo vinahudumia jumla ya watoto 173,032 (wavulana 82,302 na wasichana 90,730).

38. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kufanyia kazi mashauri ya migogoro ya ndoa kupitia Mabaraza ya Usuluhishi wa Ndoa ambapo hadi mwezi Aprili 2022, jumla ya mashauri ya migogoro ya ndoa 39,571 yalipokelewa ambapo kati yake mashauri 4,576 yalifikishwa mahakamani, 19,262 yalisuluhishwa na mashauri 15,718 yanaendelea. **Natoa wito kwa wanandoa kuzingatia kujifunza maadili ya Ndoa kabla ya harusi kwani itaepusha migongano na migogoro ambayo mwisho wake inaumiza watoto wasio na hatia.**

39. **Mheshimiwa Spika**, Wizara yangu imeendelea kuratibu uendeshaji wa Makazi 14 ya Wazee wasiojiweza yanayomilikiwa na Serikali ambapo kufikia Aprili 2022, wazee 271 (Me 160 na Ke 111) wamehudumiwa. Aidha, Wizara imeendelea kuratibu Makazi ya Wazee yanayoendeshwa na watu binafsi na wakala wa hiari 20 yanayohudumia

wazee wasiojiweza 451 (Me 216 na Ke 235). Hata hivyo, pamoja na huduma zinazotolewa, baadhi ya Makazi ya Wazee ya Serikali yanakabiliwa na uchakavu wa majengo na miundombinu hivyo, Wizara inaendelea kutafuta fedha kwa ajili ya kuendelea kuboresha majengo na miundombinu kwenye Makazi ya Wazee Misufini yaliyopo Wilaya ya Muheza mkoani Tanga ambapo yakijengwa na kukarabatiwa yatakuwa ya mfano hapa nchini.

40. **Mheshimiwa Spika**, katika kuendelea kuboresha huduma kwa wazee, Serikali ina mpango wa kuanzisha Makazi ya Wazee Kikanda kwa lengo la kuhakikisha tunaboresha zaidi huduma kwa Wazee na kuwezesha kuwa na Makazi yenye uwiano wa kikanda. Awali huduma zilikuwa zinatolewa kwenye Makazi ya Wazee yaliyopo katika Mikoa mbalimbali na ipo Mikoa ina Makazi zaidi ya moja huku kukiwa na Wazee wachache kwenye Makazi na kukosekana wahudumu wa kutosha. Wizara inaendelea kutoa elimu kwa jamii ili familia ziweze kuwalea wazee wao na wale wachache watakaokosa huduma katika familia ndiyo wapate matunzo katika makazi hayo. Vilevile, Serikali ipo inaendelea na hatua za kuanzisha miradi katika Makazi ya Wazee ili yaweze kupunguza utegemezi kwa Serikali.

41. **Mheshimiwa Spika**, Wizara pia imeratibu uundwaji wa Baraza la Taifa la Ushauri la Wazee lenye wajumbe 31. Uzinduzi wa Baraza hilo ulifanyika rasmi tarehe 11 Machi, 2022 Jijini Dodoma. Mabaraza hayo hutumika kama majukwaa ya wazee kwa ajili ya kujadili masuala yanayohusu haki zao pamoja na ushirikishwaji katika masuala yanayohusu maendeleo.

Aidha, tarehe 17 – 19 Mei 2022, Wizara yangu kwa kushirikiana na Shirika la HelpAge International tuliwezesha Baraza la Wazee la Taifa kufanya kikao Jijini Dodoma kwa lengo la kukusanya maoni ya mapitio ya rasimu ya Sera ya Wazee pamoja na rasimu ya Mwongozo wa Uanzishaji na Uendeshaji wa Mabaraza ya Wazee nchini. Vilevile, jumla ya Wazee 1,547,038 wametambuliwa katika Mikoa 26 na kati yao wazee 937,266 wamepatiwa vitambulisho/Bima ya Afya kwa ajili ya matibabu. Sambamba na hilo jumla ya madirisha 2,335 ya kutolea huduma kwa wazee yametengwa katika hospitali na vituo vya umma vya kutolea huduma za afya kote nchini.

42. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na juhudi zote za utoaji wa huduma za ustawi jamii, bado tunakabiliana na changamoto ya upungufu wa Maafisa 22,395 ambayo ni sawa na asilimia 97% ya Maafisa wanaotakiwa na mipango ya kukabiliana ni kama nilivyoieleza awali kuhusu maafisa wa maendeleo ya jamii.

43. **Mheshimiwa Spika**, Wizara ilifanya uzinduzi wa Kamati ya Ushauri ya Kitaifa ya Utekelezaji wa Ahadi za Nchi kuhusu Kizazi Chenye Usawa (*Generation Equality Forum - GEF*) tarehe 16 Desemba, 2021 Jijini Dodoma ambapo Mgeni Rasmi alikuwa **Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan**, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Katika kutekeleza malengo ya Jukwaa la Kizazi Chenye Usawa, Tanzania imechagua kuwa kinara wa utekelezaji wa eneo la Haki na Usawa wa Kiuchumi. Wizara kwa ushirikiano na wadau inakamilisha Andiko la Programu ya Utekelezaji wa Ahadi za Nchi kuhusu Jukwaa la Kizazi Chenye Usawa ili iweze kuzinduliwa mwishoni mwa Juni, 2022. Sambamba na hilo, Wizara inaratibu maandalizi ya Mwongozo wa Majukwaa ya Uwezeshaji Wanawake Kiuchumi utakaowezesha uundaji na uhuishaji wa Majukwaa hayo kuanzia ngazi ya Kijiji/Mtaa hadi Taifa na matarajio ni ukamilike tarehe 30 Juni, 2022 na hivyo kuzindua Jukwaa la Kitaifa la Uwezeshaji Wanawake Kiuchumi.

44. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imekamilisha Kanzidata ya ukusanyaji na utunzaji wa taarifa zinazohusu wasifu, ujuzi na utaalum wa Wanawake katika nyanja mbalimbali ambapo uzinduzi wake ulifanyika tarehe 8 Machi, 2022 katika kilele cha Maadhimisho ya Siku ya Wanawake Duniani. Hadi kufikia mwezi Aprili 2022, jumla ya wanawake 978 wa sekta ya umma na binafsi walikuwa wamejisajili kwenye kanzidata hiyo kupitia <https://twl.jamii.go.tz>. **Natoa wito kwa wanawake wote kujisajili.**

45. **Mheshimiwa Spika**, Wizara iliratibu maadhimisho ya Siku ya Wanawake Duniani tarehe 8 Machi 2022 yaliyofanyika katika Mikoa yote 26 Tanzania Bara ambapo, Kaulimbiu ilikuwa **“Kizazi cha Haki na Usawa kwa Maendeleo Endelevu: Tujitokeze Kuhesabiwa”**. **Kaulimbiu hii ililenga** kuhamasisha uwajibikaji kwa wote katika kuleta usawa wa kijinsia pia kutoa wito kwa wananchi kuona umuhimu wa kujitokeza kuhesabiwa katika zoezi la Sensa ya Watu na Makazi itakayofanyika Agosti, 2022.

46. **Mheshimiwa Spika**, Wizara pia ilishiriki kwenye Mkutano wa 66 wa Kamisheni ya Wanawake Duniani uliofanyika New York, Marekani kuanzia tarehe 14-25 Machi 2022 ambapo Kaulimbiu ilikuwa **“Kufanikisha Usawa wa Kijinsia na Uwezeshaji Wanawake na Wasichana kwenye Sera na Programu za Kukabiliana na Maafa Yanayosababishwa na Mabadiliko ya Tabianchi na Mazingira”**.

47. **Mheshimiwa Spika**, baada ya ushiriki mzuri wa Tanzania kwenye mikutano hiyo, Tanzania ilipokea mwaliko kutoka Ubalozi wa Ujerumani kushiriki Mkutano wa G7 uliofanyika Berlin, Ujerumani kuanzia tarehe 6 - 8 Aprili, 2022 ambao ulilenga kujadili masuala mbalimbali kuhusu **Uzingatiaji wa Usawa wa Kijinsia na Uthaminishaji Mchango wa Wanawake Wanaofanya Kazi Zisizo na Ujira katika Uchumi wa Familia na Taifa**. Mkutano huo uliratibiwa na Shirika la UN Women kwa kushirikiana na Shirika la Kazi Duniani (ILO). Katika mkutano huo Tanzania ilipongezwa kwa juhudi kubwa inayofanya katika utekelezaji wa lengo na. 5 la Malengo ya Maendeleo Endelevu hususan uwezeshaji wanawake kiuchumi kama kipaumbele cha Taifa.

48. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kuwajengea uwezo wanawake wajasiriamali wawe na stadi za kufanya biashara ambapo kufikia Aprili 2022, jumla ya wanawake 1,167 wamejengewa uwezo wa urasimishaji wa biashara, kodi, hifadhi ya jamii pamoja na viwango na ubora wa bidhaa mafunzo ambayo yataendelea katika mikoa yote. Aidha, katika kuwezesha kupata mitaji ya biashara, Dirisha la Wanawake katika Benki ya Biashara Tanzania (*Tanzania Commercial Bank*) limewezesha mikopo ya **Shilingi 16,138,750,000** kwa wanawake 3,421 wa Tanzania Bara hadi kufikia mwezi Aprili, 2022.

49. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imewezesha kuandaliwa kwa Mwongozo wa Uanzishaji, Uendeshaji na Ufuatiliaji wa Dawati la Jinsia katika Taasisi za Elimu ya Juu na Elimu ya Kati uliozinduliwa na **Mhe. Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb)**, Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania tarehe 25 Novemba 2021 ikiwa ni jitihada za Serikali za kuweka mfumo wa kushughulikia matukio ya unyanyasaji wa kingono na vitendo vya ukatili. Hadi Aprili 2022, jumla ya Madawati 13 yameanzishwa katika Vyuo 13 kati ya Vyuo 50 vilivyokusudiwa kufikiwa ifikapo Juni 2022. Ntoa wito kwa Wakuu wa Vyuo vyote kuanzisha

Madawati hayo. Vilevile, Wizara imeandaa Kitini cha Mafunzo kwa ajili ya kuwafundisha Waratibu na Wajumbe juu ya kuendesha Dawati hili.

50. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imesajili jumla ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (NGOs) 1,217 kati ya 500 yaliyopangwa kusajiliwa kwa mwaka 2021/22. Ongezeko la idadi linatokana na uboreshaji wa mfumo wa usajili wa kielektroniki. Aidha, elimu kwa jamii kuhusu umuhimu wa NGOs na mchango wake katika maendeleo ya nchi imechangia kuongezeka kwa usajili. Vilevile, Wizara ilifanya zoezi la uhakiki wa NGOs kwa kuzingatia Sheria Na. 24/2002 ya NGOs na kuhuisha kanzidata ya Mashirika hayo. Jumla ya NGOs 2,479 zilihakikiwa na kutangazwa kwenye tovuti ya Wizara. Kufikia tarehe 30 Machi, 2022 jumla ya NGOs 2,385 zilijitokeza kuhakiki na kufikia jumla ya NGOs 4,864 zilizohakiki hivyo, kanzidata ina Mashirika 7,533 yaliyo hai kati ya Mashirika 12,442 yaliyopo kwenye kanzidata hiyo.

51. **Mheshimiwa Spika**, katika kuhakikisha NGOs zinaratibiwa vizuri, Sheria ya NGOs imeanzisha Baraza la NGOs ikiwa ni moja ya chombo cha uratibu wa Mashirika hayo. Uanzishwaji wa Baraza hilo umerahisisha uratibu wa NGOs katika ngazi za Mikoa na Halmashauri Aidha, Baraza kwa kushirikiana na Serikali limewezesha kufanyika kwa Mkutano wa kwanza wa mwaka wa NGOs mwaka 2021 kwa lengo la kuimarisha ushirikiano baina ya Serikali na NGOs na kutambua mchango wa mashirika hayo katika maendeleo ya nchi. Mkutano huo ulizinduliwa rasmi na **Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan**, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania tarehe 30 Septemba, 2021 Jijini Dodoma ambapo jumla ya Mashirika na Wadau 1,448 walishiriki.

52. **Mheshimiwa Spika**, wakati wa uzinduzi huo, Mheshimiwa Rais aliielekeza Wizara kushirikiana na wadau wa NGOs kuandaa Mkakati wa Kitaifa wa Uendeleo wa NGOs kama hatua ya kupunguza utegemezi na kuyawezesha kuwa himilivu. Katika kutekeleza agizo hilo, Kamati ya kitaalam yenye wajumbe 20 kutoka Serikalini na kwenye Mashirika hayo iliundwa Novemba 2021 ambapo imefanikiwa kuandaa andiko la majadiliano na ushirikishaji wa wadau wa Sekta mbalimbali. Kupitia andiko hilo, maoni ya wadau nchi nzima yameanza kukusanywa.

53. **Mheshimiwa Spika**, katika kuboresha ushirikiano baina ya Tanzania Bara na Zanzibar juu ya Masuala ya Muungano na Yasiyo ya

Muungano, uratibu na usimamizi wa NGOs kwa pande zote mbili (2) za Muungano umeboreshwa hususan katika kutoa barua za utambulisho kwa Mashirika yanayotaka kufanya kazi upande wa Tanzania Bara au Zanzibar.

54. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kuratibu utekelezaji wa Mpango Kazi wa Taifa wa Kutokomeza Ukatili dhidi ya Wanawake na Watoto (MTAKUWWA) ulioanza Julai, 2017 na utafikia ukomo mwezi Juni, 2022 na umekuwa ukitekelezwa kwa ushirikiano wa Wizara za Kisekta na Wadau mbalimbali.

55. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeanza mchakato wa kufanya tathmini ya MTAKUWWA kwa lengo la kubaini mafanikio yaliyopatikana katika utekelezaji kwa kipindi cha miaka mitano na changamoto husika. Taarifa ya Tathmini na maandalizi ya Mpango Kazi mpya yanatarajiwa kukamilika ifikapo mwezi Septemba, 2022.

56. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imetekeleza miradi mbalimbali ya maendeleo ikiwemo ujenzi na ukarabati wa majengo na miundombinu katika Vituo vya Ustawi, Taasisi na Vyuo vilivyo chini yake. Katika kuunga mkono juhudi za Mheshimiwa Rais kusukuma fikra chanya za kujiletea maendeleo, Vyuo vya Maendeleo ya Jamii vinaandaa na kuimarisha miradi ya mahsusi ya kitaasisi itakayowezesha kukusanya **Shilingi Bilioni 2.1** ifikapo 2024/25.

VIPAUMBELE VYA WIZARA KWA MWAKA 2022/23

57. **Mheshimiwa Spika**, katika kutekeleza Mpango na Bajeti kwa mwaka 2022/23, Wizara kupitia Idara na Taasisi zilizo chini yake imepanga kutekeleza Vipaumbele nane (8) ili kuboresha utoaji wa huduma za maendeleo na ustawi wa jamii rejea: -

- (i) Kuratibu afua za kukuza usawa wa kijinsia, uwezesaji wanawake kiuchumi na kiuongozi na kutokomeza ukatili dhidi ya wanawake, watoto na wazee;
- (ii) Kukuza ari ya jamii kushiriki katika kupanga na kutekeleza miradi ya maendeleo iliyoibuliwa ngazi ya jamii;
- (iii) Kutambua na kuratibu makundi maalum wakiwemo wafanyabiashara ndogondogo (Machinga) ili kuboresha mazingira ya biashara zao;

- (iv) Kuboresha mazingira ya kufundishia na kujifunzia katika Taasisi ya Ustawi wa Jamii, Taasisi ya Maendeleo ya Jamii Tengeru na Vyuo vya Maendeleo ya Jamii;
- (v) Kuratibu utoaji wa huduma za msingi kwa watu wenye mahitaji maalum, huduma za usuluhishi wa migogoro ya ndoa na familia na huduma ya msaada wa kisaikolojia kwa manusura wa majanga mbalimbali na makundi mengine yenye uhitaji katika jamii;
- (vi) Kuratibu na kuwezesha upatikanaji wa huduma za ustawi wa jamii kwa wazee;
- (vii) Kuratibu na kusimamia afua za upatikanaji wa haki za mtoto, ulinzi na malezi chanya ya watoto; na
- (viii) Kuimarisha ushiriki na mchango wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali katika maendeleo ya Taifa.

58. **Mheshimiwa Spika**, ili kutekeleza Vipaumbele hivyo, Wizara kwa mwaka 2022/23 imekadiria kutumia kiasi cha **Shilingi Bilioni 43.4**. Yafuatayo ni baadhi ya maeneo makuu yaliyotengewa fedha kwa mwaka 2022/23: -

- (i) Katika kupambana na ukatili na masuala ya usawa wa kijinsia, **Shilingi Bilioni 2.65** zimetengwa ambapo zitatumika kuwezesha kutekeleza afua za kutokomeza ukatili dhidi ya wanawake na watoto ikiwemo Kampeni ya "**Twende Pamoja, Ukatili Tanzania Sasa Basi**". Pia, kuwezesha usambazaji wa Mwongozo wa Majukwaa ya Uwezeshaji Wanawake Kiuchumi, kuwezesha utekelezaji wa Ahadi za Nchi kuhusu Jukwaa la Kizazi Chenye Usawa na kuwezesha ushiriki wa wanawake katika Maonesho ya Kitaifa na Kimataifa;
- (ii) Kwenye eneo la watoto, **Shilingi Bilioni 2.36** zimetengwa kwa ajili ya kuwezesha utoaji wa huduma kwa watoto wanaoishi katika mazingira hatarishi na marekebisho ya tabia kwa watoto waliokinza na sheria, kukarabati Mahabusu za Watoto katika Mikoa ya Mbeya na Arusha, kujenga Mahabusu mpya ya Watoto katika Mkoa wa Mwanza, kuratibu utekelezaji wa Programu Jumuishi ya Taifa ya Malezi, Makuzi na Maendeleo ya Mtoto (2021/22 – 2025/26) na kuanzisha vituo vya kijamii vya malezi, makuzi na maendeleo ya mtoto;
- (iii) Katika eneo la wazee, **Shilingi Bilioni 1.45** zimetengwa kwa ajili ya kuwezesha utoaji wa huduma za ustawi kwa wazee

wasiojiweza katika Makazi ya Wazee 14 na ukarabati wa majengo na miundombinu katika Makazi ya Wazee ya Ipuli na Njoro;

- (iv) Kwenye eneo la Taasisi na Vyuo, kiasi cha **Shilingi Bilioni 5.6** kimetengwa. Fedha hizo ni kwa ajili ya ujenzi na ukarabati wa majengo na miundombinu katika Taasisi ya Maendeleo ya Jamii Tengeru, Taasisi ya Ustawi wa Jamii (Kampasi ya Kisangara) na Vyuo nane (8) vya Maendeleo ya Jamii; na
- (v) Maeneo ya uratibu NGOs, kuamsha ari ya jamii kwenye maendeleo na ufuatiliaji na tathmini ya utekelezaji zimetengwa jumla **Bilioni 1**.

SHUKRANI

59. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imekuwa ikipata ushirikiano mkubwa kutoka nchi rafiki, Mashirika ya Kimataifa na Sekta mbalimbali. Napenda kuchukua nafasi hii kuzishukuru Serikali za nchi za Marekani, Ujerumani, Ubelgiji, Ufaransa na nchi zingine zote ambazo zimeendelea kuisaidia Wizara kwa njia mbalimbali. Aidha, naishukuru Serikali ya Uingereza kupitia Shirika la Misaada la FCDO ambalo limefadhili kazi ya kupokea maoni ya wadau katika maandalizi ya Mkakati wa Kitaifa wa Uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali nchini.

60. **Mheshimiwa Spika**, nayashukuru pia Mashirika ya Kimataifa chini ya Umoja wa Mataifa (UNICEF, UN-Women, UNFPA, WHO, IOM na UNESCO); Umoja wa Nchi za Ulaya (EU); Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB); USAID; Abbott Fund; na Global Fund. Aidha, nazishukuru Taasisi za Kifedha zinazoshirikiana na Wizara zikiwemo NMB, CRDB, Stanbic Bank na Benki ya Biashara Tanzania (TCB).

61. **Mheshimiwa Spika**, nayashukuru Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya ndani ya nchi na Mashirika ya Dini yakiwemo WILDAF, TCRF, TAMWA, TAWLA, TGNP, TAYOA, LSF, Plan International - Tanzania, Kivulini, BRAC - Maendeleo, FSDT, The Aga Khan Foundation, CBM International, Segal Foundation, HelpAge International, Save the Children, World Vision, PACT Tanzania, TradeMark East Africa (TMEA), Equality for Growth (EfG), Landesa, TAWIA, CAMFED, SOS Children's Village Tanzania, C-SEMA; Railway Children Africa, REPPSI, Amani Girls Home, Pelum Tanzania, LHRC, ECPAT, INTERPOL, Haki Elimu,

SOS Children Tanzania, TWCC, Compassion International, Care International Tanzania, TECDEN, Pact Tanzania, BAKWATA na CCT.

62. **Mheshimiwa Spika**, nazishukuru Taasisi mbalimbali za Serikali zikiwemo SIDO, BRELA, NIMR, TBS, Shirika la Posta Tanzania, NSSF, TFS, TASAC, TPA, NHIF, Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote (UCSAF), TASAF, Jeshi la Polisi Tanzania, Jeshi la Magereza Tanzania Bara na TAKUKURU kwa kuendelea kushirikiana na Wizara yangu. Navishukuru Vyuho vilivyo chini ya Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wanawake na Makundi Maalum. Nawashukuru wadau wengine wote wa huduma za radio, luinga, magazeti na mitandao ya kijamii kuhusu masuala ya maendeleo na ustawi wa jamii. Vilevile, navishukuru Vyama mbalimbali vya kitaaluma ikiwemo; CODEPATA, TASWO na Tanzania Bankers Association na wanaharakati wote wa maendeleo ya wanawake, watoto, wazee na wanaume.

63. **Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha utekelezaji wa majukumu yangu nimepata ushirikiano mkubwa kutoka kwa viongozi na wafanyakazi wa Wizara. Namshukuru **Mheshimiwa Mwanaidi Ali Khamis (Mb)**, Naibu Waziri kwa ushirikiano anaonipa katika kutekeleza majukumu yangu. Namshukuru **Dkt. Zainab Abdi Seraphin Chaula**, Katibu Mkuu na **Bw. Amon Anastaz Mpanju**, Naibu Katibu kwa mchango na ushirikiano wao mkubwa katika kuwezesha utekelezaji wa majukumu yangu. Aidha, nawashukuru Makamishna, Wakurugenzi, Wakuu wa Vitengo na Wataalam wote wa Wizara kwa utendaji wao mzuri uliowezesha kukamilisha maandalizi ya Hotuba yangu kwa wakati muafaka. Vilevile, kupitia OR-TAMISEMI nawashukuru sana Wakuu wa Mikoa yote, Makatibu Tawala, Wakuu wa Wilaya na Wakurugenzi wa Halmashauri zote na wataalam wote chini ya ofisi zao ngazi zote hadi mitaa na vijiji na pia wadau wote wa sekta mbalimbali wanaohudumia katika maeneo yao.

64. **Mheshimiwa Spika**, kipekee naomba kuwashukuru Wakuu wa Taasisi ya Ustawi wa Jamii na Taasisi ya Maendeleo ya Jamii Tengeru. Pia, nawashukuru Wakuu wa Vyuho nane (8) vya Maendeleo ya Jamii kwa ushirikiano wao. Ntoa shukrani kwa sekta zote ambazo tunashirikiana nazo, Naishukuru Kamati ya Ushauri ya Kitaifa ya Utekelezaji wa Ahadi za Nchi kuhusu Kizazi Chenye Usawa (*Generation Equality Forum - GEF*) chini ya uongozi mahiri wa **Mheshimiwa**

Anjellah Kairuki ambaye ni Mwenyekiti wa Kamati hiyo. Aidha, nawashukuru wananchi wote wa Tanzania kwa kuipatia ushirikiano Wizara ninayoisimamia wakati wote wa kutekeleza majukumu yangu na pia kwa wao binafsi kuendelea kupambana kuhakikisha maendeleo na ustawi wa jamii kwa usawa wa jinsia huku wakitumia **Simu Namba 116** bila malipo kwa ajili ya kuripoti matukio au viashiria vya ukatili saa 24 kila siku. Aidha, nawahimiza kuendelea kutumia simu zote za wataalam waliopo Wizarani na katika Mikoa na Halmashauri nchi nzima pamoja na namba yangu **0734124191** kwa ajili ya kutoa taarifa za viashiria vya ukatili kama tulivyotangaza kwenye vyombo vya habari na kuziweka kwenye tovuti yetu ya Wizara www.jamii.go.tz na mitandao ya kijamii ya Wizara.

65. **Mheshimiwa Spika**, *napenda kuchukua fursa hii kuishukuru sana familia yangu hususan* mume wangu mpendwa kiongozi wa familia yangu Mheshimiwa **Advocate Metusela Gwajima** na watoto wetu wapendwa pamoja na wote ambao wamekuwa sehemu ya familia yetu kwa uvumilivu wao na kipekee kwa kunitia moyo katika kutekeleza majukumu yangu ya Kitaifa.

MAOMBI YA FEDHA KWA KAZI ZILIZOPANGWA KUTEKELEZWA KATIKA MWAKA 2022/23

66. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2022/23, Wizara imekadiria kukusanya **Shilingi 8,500,000,000** kutokana na ada na tozo mbalimbali za usajili wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, mapato ya ada za mitihani na uuzaji wa mitaala ya Mafunzo ya Maendeleo ya Jamii na Ustawi wa Jamii na mapato mengine.

67. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2022/23, Wizara inakadiria kutumia kiasi cha **Shilingi 32,310,981,000** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 18,169,057,000** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo na **Shilingi 14,141,924,000** ni kwa ajili ya Mishahara ya Watumishi.

68. **Mheshimiwa Spika**, kwa upande wa shughuli za maendeleo, Wizara inakadiria kutumia **Shilingi 11,092,080,000** kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 6,900,000,000** ni Fedha za Ndani na **Shilingi 4,192,080,000** ni Fedha za Nje.

69. **Mheshimiwa Spika**, kwa mwaka 2022/23, Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wanawake na Makundi Maalum (Fungu 53) inaomba jumla ya **Shilingi 43,403,061,000** ili kutekeleza majukumu yake kwa maendeleo na ustawi wa jamii.

70. **Mheshimiwa Spika**, Hotuba hii inapatikana pia katika tovuti ya Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wanawake na Makundi Maalum **www.jamii.go.tz**.

71. **Mheshimiwa Spika**, naomba kutoa hoja.